

STRUCTURA ADMINISTRATIVĂ A COMITATELOR CARAȘ, SEVERIN ȘI CARAȘ-SEVERIN ÎN PERIOADA 1867-1918

Marlen Negrescu

Ne-am oprit asupra acestei perioade istorice din două motive: pe de o parte, deoarece prezintă cea mai mare coerență din punct de vedere legislativ, pe de altă parte este cel mai bine reprezentată în ceea ce privește materialul documentar păstrat.

Prin patentă imperială din 27 decembrie 1860 se decide reanexarea Voivodinei Sârbești și Banatului Timișan la Ungaria. În ciuda protestelor patriarhului sârb Rajačić, începând cu 1861 cancelaria regatului maghiar preia de la ministerul austriac administrarea provinciei. Se refac comitatele Timiș, Torontal și Caraș și se organizează alegeri conform legii XXVI din 1848. Însă restaurarea propriu-zisă este de scurtă durată. Din noiembrie 1861 până în februarie 1867, când reintră în drepturi constituția maghiară, se desfășoară o lungă perioadă de provizorat, funcționarii aleși fiind înlocuiți cu cei numiți.

Începând cu 1867 în legislația maghiară se constată tendința de a transforma prefectura comitatului într-un organ de administrație locală.

Un moment important în acest sens îl constituie legea IV din 1869 al cărei prim paragraf prevede separarea justiției de administrație¹ anulând prin aceasta funcția judecătorească a municipalității comitatense (din 1873 prevederile acestei legi se vor extinde și asupra fostei granițe militare).

Art. XLII al legii din 1870² legiferează primul cod referitor la competența și caracterul organizării acestor structuri administrative: în fruntea comitatului este *főispán*-ul – **comitele** – ca reprezentant local al puterii de stat, numit de rege, la propunerea guvernului central. În fruntea administrației se află *alispán*-ul – **vicecomitele** – care are în subordine următoarele servicii: notariat, juridic, sedria orfanală, caseria, medical, tehnic, arhivă, contabilitate, tutela publică și veterinar.

Comitatul avea personalitate juridică întreținând legături nemijlocite cu organul central de guvernământ. Ca subunități administrative va avea **plasele** (*járs*) și **comunele** (*község*), nici una dintre acestea neavând personalitate juridică.

Municipalitatea comitatensă era un organ ales și reprezenta populația întregului comitat. Forul superior al municipalității comitatense era **adunarea generală**, formată jumătate din membri de drept și anume cetățenii cu cele mai mari

¹ vezi *Magyar Törvénytár, 1869-1871 évi Törvényczikkek, Budapest, 1896*, pp.4-8

² vezi *Ibidem*, pp.211-221

impozite (viriliști) și jumătate din cei aleși de către populația comitatului. La rândul ei, adunarea generală alegea diferite comisii de specialitate, permanente sau temporare, precum și funcționarii, inclusiv pe vicecomite. Problemele directorii puteau fi rezolvate numai de către adunarea generală, pe baza referatului și datelor prezentate de diversele servicii ale aparatului funcționăresc, în vreme ce serviciile, respectiv funcționarii, aplicau hotărârile adunării generale și rezolvau problemele curente în baza directivelor date de adunarea generală.

Articolul XXIV al Legii din 1877³ modifică în parte această structură prin desființarea posturilor de ingineri comitatensi (în fapt a serviciului tehnic) și trecerea sferei lor de activitate asupra oficiilor de stat pentru construcții/Serviciul de construcții de stat (Allamepiteszeti Hivatal). Acest oficiu va îndeplini rolul de consultant al municipalității în probleme tehnice dar nu va fi subordonat acesteia, ci direct ministerului.

Modificări majore va aduce însă articolul XXI al legii din 1886⁴ care, cu mici modificări va rămâne în vigoare până la 1918. Legea prevede că funcțiile municipalității sunt de autogovernare și de administrație publică de stat. Prin funcțiunea de autogovernare se înțelege:

- a. luarea de hotărâri și de măsuri, precum și elaborarea de regulamente în probleme interne. Regulamentele de funcționare pot fi întocmite numai în limitele competenței și nu pot fi în contradicție cu legislația în vigoare;
- b. aplicarea hotărârilor, măsurilor și regulamentelor elaborate;
- c. își alege singură funcționarii;
- d. stabilește cheltuielile de conducere și administrative, se preocupă de acoperirea fondului necesar;
- e. întreține legătura nemijlocită cu guvernul;
- f. stabilește bugetul comitatului, hotărăște înstrăinarea și procurarea de bunuri imobile, contractarea de împrumuturi (în exercitarea acestor operațiuni este necesară aprobarea ministerului);
- g. exercită autoritatea orfanală;
- h. aplică legile și dispozițiile ministeriale.

Aceste funcții sunt exercitate de **comitetul municipalității comitatense** (megyei törvényhatósági bizottság), care reprezintă comunitatea locuitorilor comitatului și este format pe jumătate din membri de drept (viriliști- contribuabili cu cele mai mari impozite) și membri aleși (300 de membri de drept și 300 de membri aleși în 1905). Un membru revenea la aproximativ 500 de alegători (mai târziu la 2000). Lista celor mai mari contribuabili se întocmește de către o **comisie de validare** aleasă, la rândul ei, de către adunarea generală a comitatului pe o perioadă de un an și compusă din 5 membri aleși, 13 membri numiți de comite și un președinte.

³ *Ibidem*, 1877-1878 evi Törvényczikkek, Budapest, 1896, p.92

⁴ *Ibidem*, 1884-1886 evi Törvényczikkek, Budapest, 1896, pp.367-405

Ceilalți membri sunt aleși pe circumscripții electorale (în regulamentele comitatului din 1905 sunt prevăzute de pildă 49 de circumscripții electorale), pentru o perioadă de 10 ani (se revine în paragraful 1 al art. XXVI al legii din 1892). La 5 ani după alegere, jumătate din ei, prin tragere la sorți, își pierd mandatul și se țin noi alegeri pentru completarea locurilor. Pot fi realeși și membri care și-au pierdut mandatul. Locurile devenite vacante pe parcurs pot fi completate anual.

Comitetul municipalității comitatense își exercită funcțiile prin adunarea generală și prin aparatul funcționăresc.

Adunarea generală se întrunește în 2 sesiuni ordinare anuale obligatorii: primăvara (în luna mai), când se discută activitatea și executarea bugetară pe anul trecut și toamna (în prima jumătate a lunii octombrie) când se discută activitatea și bugetul pe anul viitor. Data convocării sesiunilor este stabilită de către comite și doar în cazuri de excepție de către vicecomite. Sesiuni extraordinare pot fi convocate oricând prin hotărârea adunării generale sau a comitelui. Președintele adunării generale este comitele, în caz că acesta este împiedicat de la exercitarea atribuțiilor sale – vicecomitele, iar în cazul că lipsesc amândoi – primnotarul comitatului. În atribuțiile adunării generale intră:

1. Întocmirea regulamentelor
2. Fixarea circumscripțiilor electorale
3. Reglementarea problemelor de funcționare, căi de comunicare, lucrări obștești, construcții
4. Contractarea de împrumuturi
5. Aprobarea bugetului
6. Alegerea funcționarilor și reglementarea situației acestora
7. Crearea și desființarea de servicii

Alege diferite comisii permanente cu o durată de funcționare de 5 ani în vederea rezolvării unor probleme speciale.

Comitele este numit de rege la propunerea ministrului de interne. El este reprezentantul puterii executive, în atribuțiile sale intrând: controlarea tuturor instituțiilor de stat de pe teritoriul județului, cu excepția judecătoriilor, controlarea activității vicecomitelui și a tuturor funcționarilor, numirea, destituirea și punerea sub anchetă a acestora. El este direct subordonat ministrului de interne.

Funcționarii și personalul auxiliar se împart în centrali și externi.

Cei din aparatul central sunt angrenați pe de o parte în administrație: vicecomitele, primnotarul, 6 vichenotari, primjurisconsult, vicejurisconsult, medic-șef,, 2 practicanți administrativi, 1 arhivar, 1 registrator, 1, expeditor, 9 canceliști, 9 diurniști, meșter drumar central; pe de altă parte la sedria orfanală: președintele, vicepreședintele, 5 asesori, 1 notar, 1 arhivar, 1 registrator, 1 expeditor, 5 canceliști, 8 diurniști.

Funcționarii externi sunt cei din cadrul preturilor: primpretorul, pretorul, medicul de plasă, canceliști, diurniști, drumari, practicanți administrativi. Numărul lor variază în funcție de mărimea și importanța plasei.

În afara angajaților comitatului, în fiecare plasă funcționează câte un medic

veterinar și un contabil care sunt funcționari ai statului. Art. XVII al legii din 1900 desființează serviciul veterinar din cadrul municipalității comitatense, instituind **Serviciul veterinar comitatens** subordonat **Inspectoratului veterinar de stat**. Prin prevederile art. II al legii din 1902 se desființează serviciul financiar și contabilitatea municipalității comitatense, atribuțiile acestora fiind preluate de **Direcția financiară regală maghiară** (Magyar Királyi Pénzügyi Igazgatóság) și respectiv **Serviciul regal maghiar al fiscoi** (Magyar Királyi Adóhivatal) - pentru problemele financiare iar pentru contabilitate, de către **Contabilitatea de pe lângă Direcția financiară Regală Maghiară** (A Magyar Királyi Pénzügyigazgatóság mellé rendelt Számvevőség). Organele financiare vor fi independente față de municipalitatea comitatensă fiind direct subordonate Ministerului de finanțe. Aceste instituții vor colabora însă cu municipalitatea comitatensă în aceleași condiții ca și Oficiul pentru construcții.

În ceea ce privește sfera de activitate și atribuțiile funcționarilor centrali, menționăm câteva:

Vicecomitele este primul funcționar al municipalității comitatense, pe care o reprezintă și conduce autonomia administrativă în conformitate cu regulamentele în vigoare și conforme legii administrative din 1886 și administrația de stat pe plan local;

Primnotarul este locțiitorul vicecomitelui, în absența comitelui și vicecomitelui, la conducerea adunării generale și a comisiei permanente și centrale. Controlează serviciile auxiliare;

Primjurisconsultul / primprocuristul (főügyész) supraveghează respectarea legilor în cazul redactării de regulamente sau a aducerii unor hotărâri pe care are dreptul să le conteste. I se cere opinia în cazul stabilirii de pedepse. Reprezintă municipalitatea comitatensă și comunele în cauzele civile. Concepe contractele și alte acte juridice.

Medicul șef este specialistul municipalității în probleme de sănătate publică. Controlează aplicarea legislației specifice în instituțiile de profil din comitat și supraveghează activitatea acestora. Își dă opinia și ia măsuri în probleme de poliție sanitară. Participă la recrutări. Îndrumă și supraveghează activitatea medicilor cercuali și de plasă.⁵

Dacă majoritatea acestor legi se referă și la alte comitate, specificul zonei îl constituie problema confiniului militar. Constituția confiniară din 1807 este revizuită prin patenta imperială din 7 mai 1850 în urma evenimentelor din 1848-1849 și prin ordonanța administrativă din 1862.⁶

Confiniul militar desființat prin patenta imperială din 9 iunie 1872 duce la

⁵ Vezi *Krasso-Szörény Vármegye érvényben levő szabályrendeleteinek gyűjteménye*, összegyűjtötte és kiadja Issekutz Aurel, Lugoj, 1906, nyomtatott Viranyi Janos Konyvnyomdajaban

⁶ Pentru confiniul militar vezi Dr. Antoniu Marchescu, *Grănicerii bănățeni și Comunitatea de Avere*, Caransebeș, 1941, Tiparul Tipografiei Diecezane Caransebeș.

reanexarea respectivelor ținuturi din punct de vedere legislativ și administrativ la Ungaria. Punerea în practică a demilitarizării graniței este stabilită prin legea XXVII din 1873⁷. Al treilea paragraf al acestei legi prevede crearea unui comitat de sine stătător – Severin (Szöreny), cu reședința în Caransebeș, format prin reunirea comunelor din fostul regiment româno-bănățean și din fosta companie 12 a regimentului banatolilor, aparținătoare fostelor preturi Caransebeș, Teregoва, Bozovici și Orșova. Legea IV din 1877⁸ prevede menținerea pe trei ani a acestui sistem administrativ provizoriu în scopul reorganizării administrative și a trecerii de la vechea situație la organizarea definitivă. În 1880⁹ prin articolul XI se prelungește cu un an efectul legii din 1877, urmând ca în decursul anului Ministrul de Interne să înainteze un proiect de lege pentru reglementarea definitivă a situației. Și astfel, în sfârșit, prin art.LV¹⁰ din același an comitatele Caraș și Severin se reunesc sub denumirea de comitatul Caraș-Severin cu reședința în Lugoj.

THE ADMINISTRATIVE STRUCTURE OF CARAȘ, SEVERIN AND CARAȘ-SEVERIN DISTRICTS BETWEEN 1867-1918

Summary

The present work deals with the administrative structure of Caras, Severin and Caras –Severin counties established by the Hungarian legislation through the laws given in 1869 / the separation of justice from administration, in 1870 and 1886 – the organization and functioning of the counties municipality, in 1873 -the abolishment of the military border and the foundation of Severin County, in 1877 – the foundation of Caras-Severin County.

⁷ *Magyar Törvénytár, 1872-1874 évi Törvényczikkek*, Budapest, 1896, pp.203-209

⁸ *Ibidem, 1877-1878 évi Törvényczikkek*, Budapest, 1896, p.10

⁹ *Ibidem, 1879-1880 évi Törvényczikkek*, Budapest 1896, p.249

¹⁰ *Ibidem*, pp.368-369